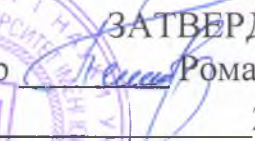

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

З А Т В Е Р Д Ж У Ю
Ректор Роман ПЕТРИШИН
2023 р.

**ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ІСПИТУ**

для вступників освітнього рівня „МАГІСТР”

Спеціальність **014 СЕРЕДНЯ ОСВІТА**
(УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА)

Галузь знань **01 Освіта / Педагогіка**

Схвалено Вченою радою філологічного факультету
(протокол № 8 від „26” квітня 2023 р.)

Голова ради

проф. Борис БУНЧУК

Чернівці – 2023

УКРАЇНСЬКА МОВА

Українська мова в контексті формування ключових фахових компетентностей. Українська мова – державна мова України. Конституція України про функціонування та розвиток мов в Україні. Українська мова серед інших мов світу. Українська мова як національна мова українського народу і форма його національної культури. Основні етапи формування та розвитку української мови від найдавніших часів до теперішніх.

Роль *І. П. Котляревського* в становленні нової української літературної мови. *Т. Г. Шевченко* – основоположник нової української літературної мови. Основні тенденції розвитку української літературної мови в другій половині XIX на початку XX ст. Мовна ситуація в сучасній Україні.

Літературна мова й діалекти. Поділ говорів української мови на три наріччя. Коротка характеристика фонетичних, граматичних і лексичних рис північного, південно-західного та південно-східного наріч. Українська літературна мова як унормована й опрацьована форма загальнонаціональної мови, її писемна й усна форми. Специфічні риси української мови в галузі фонетики, лексики, морфології та синтаксису.

Функційні стилі сучасної української літературної мови. Основні комунікативні ознаки культури усного та писемного мовлення (правильність, точність, логічність, різноманітність, чистота, доречність, достатність і ясність). Мовленнєвий етикет українців. Жанри, типи, стилі мовлення. Поняття норми в сучасній українській літературній мові.

Структура мови. Знакова природа мови. Типи знаків. Мова як особлива знакова система. Мова як система систем. Рівні мовної системи. Природа й сутність мови. Системний характер мови. Парадигматичні, синтагматичні й ієрархічні відношення між мовними одиницями. Основні й проміжні рівні мови.

Мова і суспільство. Суспільна природа мови. Функції мови. Соціальна зумовленість мовних явищ. Соціальний характер мовної норми. Залежність стану мови від стану суспільства. Мова як найважливіша етнічна ознака. Мова, нація і держава. Мова і культура. Актуальні напрями сучасної лінгвістики.

Принципи в навчанні мови. Дидактичні та лінгводидактичні принципи. Модель системи лінгводидактичних принципів і їх вимог до цілей, змісту, процесу і результатів навчання мови.

Методи і прийоми навчання української мови. Класифікація методів навчання. Проблемний підхід до визначення системи методів і прийомів навчання мови. Урок як основна форма організації навчання мови. Проблема типології уроків української мови.

Методика викладання фонетики в ЗЗСО. Основні звукові одиниці мови: лінійні (сегментні) – звуки та нелінійні (суперсегментні) – наголос, інтонація (принципи їх розмежування). Три аспекти вивчення звука.

Голосні та приголосні звуки (загальна характеристика). Будова мовленнєвого апарату, функції окремих його частин. Активні та пасивні органи мовлення. Акустико-артикуляційна класифікація *голосних звуків*: за рядом; ступенем підняття язика; за наявністю чи відсутністю лабіалізації. Акустико-артикуляційна класифікація *приголосних звуків*: за способом і місцем творення, за ступенем палаталізації, за участю голосу і шуму. Додаткові артикуляційні ознаки приголосних звуків: *явище подовження*. Зміни приголосних у потоці мовлення. *Явище уподібнення та дисиміляції*, особливості вивчення в ЗЗСО. *Спрощення* в групах приголосних.

Фонетична транскрипція, основні вимоги та принципи застосування. Фонетична транскрипція на уроках української мови в ЗЗСО.

Найпоширеніші випадки чергування голосних звуків. Чергування [о], [е] з [і] (з історичними коментарями). Чергування [о], [е] з „нулем звука” (історичний коментар). Чергування [е] з [о] після шиплячих та [й] (з історичним коментарем). Найдавніші чергування голосних фонем. Чергування [і] – [й]; [у] – [в] в українській мові.

Історичні чергування приголосних звуків. Чергування [г] – [ж] – [з']; [к] – [ч] – [ц']; [х] – [ш] – [с'] (з історичним коментарем). Чергування твердих і м'яких приголосних фонем. Взаємодія приголосних з [j] (з історичними коментарями).

Склад як одиниця фонетичної системи. Функції складу. Типи складів. Український складоподіл. Морфемне членування і складоподіл. *Орфографічний і фонетичний складоподіл* на уроках української мови в ЗЗСО.

Наголошування слів української мови. Словесний наголос, його функції та ознаки. Значення наголосу для словникового складу і граматичного ладу української мови. Місце наголосу в словах української мови. *Рухомий і нерухомий наголоси при словозміні та словотворенні*. Енклітики і проклітики. Головний і побічний наголоси. Акцентологія.

Інтонація як ритмомелодична характеристика мовлення. Основні види

інтонаційних структур у реченні. Закінчена й незакінчена інтонація. Компоненти інтонації: фразовий наголос, паузи, мелодика, тембр і темп.

Орфоенія. Поняття орфоєпії. *Основні риси української літературної вимови.* Випадки порушення орфоєпічних норм. Деякі особливості вимови слів іншомовного походження. Засоби милозвучності. Сучасні орфоєпічні словники та довідники української мови.

Графіка й орфографія. З історії української графіки та орфографії. Історичні пам'ятки української писемності. Український алфавіт. Графічні засоби української мови. Основні вимоги до алфавітного письма. Співвідношення між буквами українського алфавіту та фонемами української літературної мови.

Історія та основні етапи становлення українського правопису. Нова редакція українського правопису: основні принципи орфографії.

Правила вживання м'якого знака й апострофа. Правопис слів іншомовного походження. Правопис українських та інших слов'янських і неслов'янських прізвищ. Правопис складних слів. Сучасні орфографічні словники та довідники української мови.

Лінгвістичні основи компетентнісного підходу до навчання лексикології в ЗЗСО. Предмет лексикології. Зв'язок лексикології з іншими мовознавчими дисциплінами. Фразеології в контексті лінгвокультурології.

Слово в лексико-семантичній системі мови. Ознаки слова як мовної одиниці. Слово і поняття. Структурні ознаки слова: фонетична оформленість, внутрішньоструктурна цілісність, відокремлено-оформленість. Кореляція форми і змісту в слові. Лексика української мови як система. Відкритість лексичної системи, мікросистемність. Динамічні зміни в українському лексиконі. *Однозначність і багатозначність слів* в українській мові. Семантична структура полісемантичного слова. *Пряме і переносне значення* слова. Типи переносних значень. Способи тлумачення лексичного значення слова. *Найважливіші тлумачні словники української мови.*

Омоніми. Типи омонімів і шляхи появи. Питання про критерії *розрізнення омонімії та полісемії.* Відмежування лексичних омонімів (повних і часткових) від омофонів, омографів і омоформ. Джерела омонімії. Міжмовна омонімія. Функціонально-стилістичне використання омонімів. *Словники омонімів.*

Синоніми. Джерела синонімії. Поняття синонімічного ряду та синонімічної домінанти. Класифікація та стилістичні функції синонімів.

Використання синонімії в різних стилях мови. *Словники синонімів.*

Антоніми. Семантична та структурна класифікації антонімів. *Енантіосемія* як окремий різновид антонімії. Антитеза й оксюморон як стилістичні фігури. *Словники антонімів.*

Явище паронімії. Причини появи паронімів. Особливості паронімічного ряду. Класифікація і стилістичне використання паронімічної лексики. Пароніми та парономазія. *Словники паронімів.*

Склад і формування української лексики з погляду її походження. Споконвічно українські слова (індоевропейські, праслов'янські, давньоукраїнські). *Власне українська лексика*, її фонетичні та морфологічні особливості, функції. *Лексичні запозичення з інших мов.* Старослов'янізми, їхні семантичні, фонетичні, словотвірні та морфологічні ознаки. Стилiстичне використання старослов'янiзмiв. Мiсце iншомовних слiв у складi лексики української мови. Причини iншомовних запозичень та їхні стилістичні функції. Запозичення з класичних (грецької та латинської) мов. Ознаки слів західноєвропейського походження (англійського, німецького, французького, італійського). Тюркізми, їхні ознаки. Екзотизми та варваризми. Калькування й кальки. Українська мова як джерело для лексичних запозичень іншими мовами. *Етимологічні словники української мови.* Запозичена лексика в тлумачних словниках української мови та словниках iншомовних слiв.

Лексика української мови з погляду її вживання. Лексика загальнонародного вживання та лексика обмеженого вживання. *Діалектна лексика*, її роль у мові. *Словники діалектної лексики.* Спеціальна лексика, її функції. *Терміни* в різних стилях мови. Джерела термінотворення. *Термінологічні словники української мови.* Лексика, обмежена в ужитку соціальним середовищем: жаргонізми, арготизми та сленгізми. Мовні та стилістичні функції професіоналізмів, жаргонізмів та арготизмів. *Словники жаргонної та арготичної лексики.*

Стилiстична диференцiацiя лексики української мови. Мiжстильова лексика. Розмовно-побутова лексика, просторiччя. *Лексика книжного вияву української мови.* Роль стилістично забарвленої лексики. Склад лексики за експресивно-емоційним забарвленням: емоційно нейтральна лексика, позитивно забарвлена, негативно забарвлена, слова з гiбридною оцiнкою. Поетизми. Система стилістичних поміток у тлумачних словниках української мови.

Активний і пасивний склад лексики сучасної української мови. *Застарілі слова*, їхні типи. *Неологізми*, їхні типи: загальномовні та

індивідуально-авторські. Стилiстичнi функцiї застарiлих слiв i неологiзмiв. *Словники архаїзмiв. Словники нових слiв i значень.*

Особливостi розвитку лексичного складу української мови в кiнцi ХХ на початку ХХI ст.

Фразеологiя. Джерела української фразеологiї. Фразеологiзм – основна одиниця фразеологiчної системи. *Фразеологiчне значення*, його вiдмiннiсть вiд лексичного. *Типи фразеологiзмiв.* Типи фразеологiзмiв за семантикою: фразеологiчнi зрощення та фразеологiчнi єдностi; фразеологiчнi сполучення; фразеологiчнi вислови. Класифiкацiя фразеологiзмiв за структурою, стилiстичним забарвленням та за походженням. Лексико-граматичнi варiанти фразеологiчних одиниць. Явище полiсемiї, синонiмiї й антонiмiї фразеологiзмiв. Фразеологiчнi омонiми. *Фразеологiчнi словники української мови.* Особливостi розвитку фраземiки української мови кiнця ХХ початку ХХI ст.

Принципи навчання української мови та їхня реалiзацiя при викладаннi лексикографiї. *Лексикографiя* як мовознавча дисциплiна. Типи словникiв, їхнi кращi зразки. Короткi вiдомостi про iсторiю становлення i розвитку української лексикографiї. Сучасний стан лексикографiї в Україні.

Будова слова. *Морфемiка* як учення про структуру слова. Зв'язок морфемiки з iншими лiнгвiстичними дисциплiнами. Основнi одиницi морфемiки: *морфема, морф* (аломорф, варiант морфеми).

Визначення морфеми. Розвиток поглядiв на морфеми в українському мовознавствi. Коренева морфема. Афiксальнi морфеми.

Класифiкацiї афiксiв сучасної української мови. Класифiкацiя афiксiв за роллю в словi. Класифiкацiя афiксiв за мiсцем розташування в словi. Класифiкацiя афiксiв за семантичними функцiями. Класифiкацiя афiксiв за формою. Класифiкацiя афiксiв за походженням. Спiввiдношення мiж регулярнiстю, продуктивнiстю i частотнiстю афiксiв.

Подiл слова на морфеми. Морфемний аналіз слова. Морфемний аналіз слова на уроках у ЗЗСО. Поняття основи слова, три аспекти її виявлення. Подiльнiсть основи. *Корiнь* – обов'язкова частина слова. Коренi зв'язанi та вiльнi; первиннi та вториннi. Поняття синонiмiї та омонiмiї морфем. *Інтерфiкси. Афiксоiди*, їхнi рiзновиди та ознаки. Асемантичнi морфеми. Основа слова: словозмiннi, твiрнi та формотвiрнi основи. *Історичнi змiни в морфемнiй будовi слова: спрощення, перерозклад, ускладнення та декореляцiя. Морфемнi словники української мови.*

Словотвір як лінгвістична дисципліна. Загальнотеоретичне та практичне значення теорії словотвору. Зв'язок словотвору з морфологією, лексикологією, синтаксисом. Поняття синхронії та діахронії в словотворі. Основні одиниці словотвору – твірна та похідна основи; словотвірне значення. Поняття похідності.

Комплексні одиниці словотвору. Словотвірна пара, словотвірний ланцюг. Словотвірна парадигма. Словотвірне гніздо. Ступеневий характер українського словотворення. Поняття словотвірного типу.

Способи словотворення. Типологія способів словотворення в сучасному мовознавстві. Словотвір на уроках української мови в ЗЗСО.

Морфологічний спосіб словотворення та його різновиди. Префіксальний різновид морфологічного способу словотворення. Суфіксальний різновид морфологічного способу словотворення. Префіксально-суфіксальний різновид морфологічного способу словотворення. Постфіксальний різновид. Неафіксальні різновиди морфологічного способу словотворення.

Осново- та словоскладання як окремі способи словотворення.

Абревіація як особливий та самостійний різновид словотворення. Типи аббревіатур та стилістичні можливості їх вживання.

Морфолого-синтаксичний спосіб словотворення та його різновиди. Детальна характеристика явищ субстантивації, ад'єктивації та адвербіалізації.

Лексико-синтаксичний та лексико-семантичний способи словотворення.

Стилістичні можливості засобів словотвору.

Словотвір основних частин мови. Словотвір іменників. Словотвір прикметників. Словотвір числівників. Словотвір займенників. Словотвір дієслів. Словотвір прислівників. Словотвір службових частин мови – прийменників, сполучників, часток.

Тенденції словотворення в українській літературній мові ХХ – ХХІ ст.

Методика викладання морфології української мови в ЗЗСО. Основні підходи до навчання морфології в ЗЗСО (функційно-стилістичний, когнітивний, структурно-семантичний, комунікативно-діяльнісний, соціокультурний, проблемнопошуковий, системний, особистісний, дослідницький).

Основні поняття і предмет *морфології*. Зв'язок морфології з іншими лінгвістичними дисциплінами. Слово, словоформа, парадигма в морфології.

Поняття граматичної категорії. Типи граматичних категорій. Поняття граматичної форми. Способи й засоби вираження граматичного значення.

Система частин мови в сучасній українській мові. *Критерії визначення частин мови* та історія їх становлення в українському мовознавстві. Повнозначні частини мови і службові слова (аналітичні синтаксичні морфеми). Іменник і дієслово як центральні (основні) частини мови. Взаємозв'язок іменникової та дієслівної семантики.

Іменник. Визначення іменника як частини мови. Взаємна зумовленість лексичного значення та граматичних ознак іменника.

Лексико-граматичні категорії іменника. Іменники – власні та загальні назви, назви істоти й неістоти. Іменники – конкретні та абстрактні назви, особливості семантики й відмінювання. Збірні та речовинні іменники: особливості семантики та відмінювання.

Категорія роду іменника, її реальна та формальна семантика, засоби вираження. Історичні зміни у формуванні категорії роду іменників. Рід невідмінюваних іменників та аббревіатур. Стилiстичні функції граматичної категорії роду.

Категорія числа іменника, її зумовленість зовнішньою семантикою, засоби вираження. Історичні зміни у формуванні категорії числа іменників. Залишки форм двоїни в сучасній українській мові. Іменники *pluralia tantum* та особливості їх відмінювання. Іменники *singularia tantum*. Стилiстичні функції граматичної категорії числа.

Категорія відмінка іменника, граматичний зміст та засоби вираження. Система відмінків сучасної української мови. Кличний відмінок у відмінковій парадигмі української літературної мови. Історичні зміни в системі відмінювання іменників.

Парадигматичні типи формозміни іменників. Поняття про парадигму іменника. Принципи поділу іменників за парадигматичними ознаками на відміни та групи в сучасній мові. Особливості відмінювання іменників кожної відміни (I, II, III і IV). Невідмінювані іменники.

Прикметник як частина мови. Морфологічна будова та граматичні ознаки прикметника. Короткі і повні, членні й нечленні, стягнені й нестягнені форми прикметників (з історичними коментарями). Лексико-граматичні розряди прикметників та принципи їх розмежування. Проміжні розряди прикметників. Семантико-морфологічні особливості якісних прикметників. Співвідносна та неспіввідносна міра вияву ознаки якісних прикметників.

Ступені порівняння якісних прикметників. Лексико-семантичні категорії відносних прикметників. Присвійні прикметники, їхні ознаки. Відмінювання прикметників твердої й м'якої групи (з історичним поясненням). Особливості відмінювання прикметників на *-лиций*. Субстантивація прикметників. Утворення прикметників від географічних назв.

Числівник як частина мови. Погляди мовознавців на числівник. Граматичні ознаки числівника. Класифікація числівників за морфологічною будовою (з історичними коментарями). Класифікація числівників за семантикою. Відмінювання числівників (з історичним поясненням). Синтаксичні параметри числівників. Стилiстичні особливості числівниково-іменних сполук.

Займенник як частина мови. Місце займенника в системі частин мови (історія питання). Поділ займенників на розряди за значенням. Особливості займенникових парадигм (з історичними коментарями). Явище прономіналізації в сучасній українській мові. Стилiстичні функції різних розрядів займенників.

Дієслово як самостійна частина мови і як система дієслівних форм. Граматичні особливості інфінітива (з історичним коментарем). Поділ дієслів на класи (з історичними коментарями).

Загальнодієслівні граматичні категорії. Типи дієслівних уворень, їхні граматичні ознаки та синтаксичні функції. *Загальнодієслівна категорія виду*, засоби її вираження. Видові пари дієслів. Одновидові та двовидові дієслова. *Загальнодієслівна категорія стану*, способи та засоби її вираження. *Загальнодієслівна категорія перехідності й неперехідності*, способи та засоби її вираження.

Дієслівна категорія способу, засоби її вираження. Історія утворення форм умовного та наказового способів. *Дієслівна категорія часу*, засоби її вираження. Значення часових форм. Історія форм майбутнього, минулого та давноминулого часів. Вторинні форми часу дієслова. *Дієслівна категорія особи*, засоби її вираження. *Безособові дієслова*. Дієслівна категорія роду, засоби її вираження. Дієслівні парадигми (з історичними коментарями).

Стилiстичні аспекти дієслівних категорій.

Дієприкметник як особлива форма дієслова (з історичною довідкою). Граматичні ознаки дієприкметників. Активні й пасивні дієприкметники. Історія творення й синтаксична роль дієприкметникових форм. Перехід дієприкметників у прикметники.

Дієприслівник як особлива форма дієслова. Граматичні ознаки

дієприслівників. Історія творення й синтаксична роль дієприслівникових форм. Перехід дієприслівників у прислівники та прийменники.

Дієслівні форми на -но, -то, їхні граматичні ознаки, історія творення та синтаксичні функції.

Прислівник як частина мови. Розряди прислівників за значенням і походженням. Класифікація прислівників за синтаксичною функцією. Загальна характеристика атрибутивних прислівників. Ступені порівняння атрибутивних прислівників. Емоційно забарвлені прислівники. Творення прислівників (від прикметників, іменників, числівників, займенників, дієслів). Перехід у прислівники інших частин мови (адвербіалізація). Перехід прислівників у прийменники, сполучники, частки. Питання про слова категорії стану в лінгвістиці. Загальна характеристика предикативних прислівників. Загальна характеристика модальних прислівників.

Методика викладання службових частин мови в ЗЗСО. Функційна характеристика службових слів.

Прийменник як службова частина мови. Погляди мовознавців на прийменник. Розряди прийменників за структурою. Утворення прийменників від інших частин мови. Семантико-стилістичні особливості вживання прийменників. Полісемія прийменників. Омонімія прийменників. Синонімія прийменників. Уживання прийменників як засобу милозвучності української мови.

Сполучник як службова частина мови. Основні підходи до визначення статусу сполучника. Сурядні та підрядні сполучники. Сполучні слова та їхня відмінність від сполучників. Перехід повнозначних слів у сполучники. Розряди сполучників за структурою. Багатозначність і синонімія сполучників.

Частка як службова частина мови. Проблема лінгвістичного статусу часток. Функції часток. Розряди часток за значенням. Перехід інших частин мови у частки (партикуляція). Правопис частки *не* з різними частинами мови.

Вигук як особливий лексико-граматичний розряд слів. Класифікація вигуків за значенням і за структурою. Перехід самостійних слів і словосполучень у вигуки. Звуконаслідувальні слова. Синтаксична характеристика вигуків. Дієслівна зв'язка.

Методи навчання української мови та їхнє застосування у викладанні синтаксису. Форми, методи, прийоми та засоби навчання синтаксису в ЗЗСО. Лінгводидактичні аспекти формування мовленнєвокомунікативних умінь у процесі вивчення синтаксису в ЗЗСО.

Предмет і об'єкт синтаксису. Зв'язок синтаксису з іншими мовознавчими

дисциплінами. Основні одиниці синтаксису: синтаксема, словосполучення, речення, надфразна єдність. Синтаксема – мінімальна одиниця синтаксису, типи синтаксем. Питання про синтаксичні одиниці, більші за речення. Текст. Типи зв'язного мовлення. Речення і словосполучення як окремі синтаксичні одиниці. Речення і висловлення. Речення і фраза.

Словосполучення. Граматичне значення, структурні схеми та типи словосполучень. Проблема сурядних словосполучень. *Класифікація словосполучень за лексико-граматичним принципом.* Поділ словосполучень за будовою. Розмежування вільних синтаксичних словосполучень і фразеологічних одиниць. Функції словосполучення. Способи вираження синтаксичних відношень – суб'єктних, об'єктних, атрибутивних, апозитивних, комплетивних, обставинних, синкретичних – у словосполученні.

Прислівні та неprisлівні зв'язки в синтаксисі. *Типи підрядного зв'язку:* науковий та шкільний аспект визначення. Засоби вираження підрядних зв'язків. *Узгодження:* повне (власне-граматичне), неповне та інші види узгодження (сміслове, умовно-граматичне, асоціативно-граматичне). Кореляція, її різновиди (повна, неповна).

Керування як тип підрядного зв'язку. Сильне і слабе, варіативне і неваріативне, посереднє і безпосереднє керування. *Відмінкове прилягання* та *власне прилягання* як типи підрядного зв'язку. Типологія неprisлівних синтаксичних зв'язків на рівні речення (предикативний, сурядний, детермінантний, напівпредикативний, пояснювально-уточнювальний, тяжіння).

Семантико-синтаксичні відношення в підрядних словосполученнях: атрибутивні, об'єктні, обставинні, апозитивні, синкретичні.

Речення. Визначення речення. Речення і судження. Предикативність, модальність і темпоральність – основні ознаки речення. Співвідношення об'єктивної та суб'єктивної модальності в реченні. Аспекти вивчення речення: формально-граматичний, семантико-синтаксичний, комунікативний. Поняття про актуальне членування речення.

Класифікація речень. Типи речень за комунікативною настановою (розповідні, питальні, спонукальні, бажальні), способом вираження та характером предикативних відношень. Стверджувальні й заперечні (частково- та загальнозаперечні), стверджувально-заперечні речення. Окличні та неокличні речення. Прагматичні типи речень. Класифікація речень за будовою.

Просте речення. Поняття про мінімальну структурну схему речення та парадигму простого речення. Дієслівні, субстантивні, ад'єктивні, партиципні, адвербіальні, інфінітивні речення. *Двоскладні та односкладні речення.* Типи

речень за повнотою реалізації структурної схеми.

Предикативний центр речення. Головні члени речення. Номінативні підмети, засоби їх вираження. Підмети-словосполучення, їх класифікація й засоби вираження. Інфінітивні підмети. Простий дієслівний присудок – координований і некоординований. Простий дієслівний ускладнений присудок. Складений дієслівний присудок. Поняття про суб'єктний та об'єктний інфінітив. Засоби вираження допоміжних компонентів складеного дієслівного присудка. Особливості граматичної будови іменних двоскладних речень. Іменний складений присудок. Типи зв'язок. Засоби вираження іменної частини. Ускладнені форми складених дієслівного та іменного присудків. *Типе між підметом і присудком у простому реченні.*

Другорядні члени речення та поширювачі структурної схеми речення: науковий та шкільний контекст цього питання. Історія вчення про другорядні члени речення. Прислівні та неприслівні поширювачі. Детермінанти. Дуплексив. Прислівні поширювачі об'єктного типу (прямі, непрямі), засоби їх вираження. Прислівні поширювачі означального типу (узгоджені, неузгоджені), засоби їх вираження. Прислівні поширювачі та детермінанти обставинного типу (місця, часу, причини, мети, умови, допусту, способу дії), засоби їх вираження. Прикладка як присубстантивний означальний поширювач, засоби його вираження. *Правотис прикладок.* Синкретичні члени речення, їхні різновиди. Причини синкретизму. Синтаксична синонімія у сфері вираження поширювачів.

Методика викладання односкладних речень у закладах вищої та загальної середньої освіти. Питання про односкладні речення та їх класифікація в мовознавчій науці. Особливості формально-синтаксичної й семантико-синтаксичної структури односкладних речень. Типи дієслівних односкладних речень. *Означено-особові, неозначено-особові та узагальнено-особові речення. Безособові речення. Інфінітивні речення.* Односкладні речення іменного класу – номінативні, генітивні, квантитативно-генітивні. Синонімія двоскладних та односкладних речень. Стилiстичні функції односкладних речень.

Порядок слів у реченні. Граматичне значення і стилістична роль порядку слів. Поняття про інверсію.

Аспекти реалізації структурної схеми речення. *Повні та неповні речення.* Статус неповних речень у системі синтаксичних одиниць. Типи неповних речень (контекстуальні, ситуативні, еліптичні). Парцельовані речення. Обірвані речення. Вільні синтаксеми. *Пунктуація в неповних реченнях.*

Поняття про комунікати, речення нечленовані і фразеологізованої структури. Види комунікатів, їхні стилістичні функції.

Поняття про просте ускладнене речення. Речення із сурядними (відкритими та закритими) рядами словоформ. *Речення з напівпредикативними зворотами* (субстантивними, ад'єктивними, партиципними), пунктуація в таких реченнях. *Речення з пояснювальними-уточнювальними зворотами.* Розділові знаки при уточнювальних зворотах. *Речення зі звертаннями.* Функції звертань. Поняття про вокативні речення. *Речення зі вставними і вставленими конструкціями.* Функційно-семантичні групи вставних компонентів. *Основні правила пунктуації в простому ускладненому реченні,* формально-семантичні співвідношення з іншими типами речень – простих і складних.

Складне речення. Загальна характеристика складного речення. Формально-синтаксична, семантико-синтаксична та комунікативна організація складних речень. Засоби зв'язку предикативних частин. Питання класифікації складних речень. Логіко-граматична, формально-граматична та структурно-семантична класифікації складних речень. Типи синтаксичних зв'язків і семантико-синтаксичних відношень у складних реченнях української мови. Стилiстичні функції складних речень.

Складносурядні речення в сучасній українській мові. Складносурядні речення відкритої та закритої структур. *Пунктуація в складносурядних реченнях.*

Складнопідрядні речення, особливості їх будови. Засоби вираження синтаксичних зв'язків і семантико-синтаксичних відношень у складнопідрядних реченнях. Класифікація складнопідрядних речень. Складнопідрядні речення нерозчленованої структури (загальна характеристика). Займенниково-співвідносні речення. Складнопідрядні речення з прислівним зв'язком (граматичного і семантичного типу). Складні речення з підрядними присубстантивними й прикомпаративними. Складні речення з підрядними з'ясувальними. Складнопідрядні речення розчленованої структури (загальна характеристика). Складнопідрядні речення часу, мети, умови, причини. Складнопідрядні допустові, наслідкові, порівняльні, зіставлявальні речення. Складнопідрядні речення відносно-поширювальні. *Пунктуація в складнопідрядних реченнях.*

Складні безсполучникові речення: визначення, питання класифікації. Складні безсполучникові речення відкритої та закритої структури. Складні безсполучникові речення закритої типізованої і нетипізованої структури, їх різновиди. *Пунктуація в складних безсполучникових реченнях.*

Складні ускладнені речення. Елементарні й неелементарні складні

речення. Питання про структурно-семантичне ускладнення складних речень. Ускладнені складносурядні речення. Складнопідрядні речення ускладненої структури (з кількома підрядними). Ускладнені складні безсполучникові речення. Складні синтаксичні конструкції з сурядним, підрядним та безсполучниковим зв'язком. *Період* та його стилістичні можливості. *Пунктуація в періодах*. Поняття про *складне синтаксичне ціле* (ССЦ). Контекстуальні (семантико-синтаксичні) відношення та засоби зв'язку між його компонентами. Ланцюговий та паралельний зв'язок речень у ССЦ. Структурні типи складних синтаксичних цілих.

Абзац як композиційно-комунікативна одиниця, його роль у членуванні тексту. Співвідношення між абзацом і складним синтаксичним цілим.

Текст як лінгвістична категорія. Характерні ознаки тексту. *Конструкції прямої і непрямої мови*. Діалог. Полілог. Невласне пряма мова. *Цитування* та його форми.

Нові явища в синтаксисі сучасної української мови. Конструкції експресивного синтаксису, їхній стилістичний потенціал.

Методика використання відомостей про просте та складне речення на роках розвитку комунікативних умінь і навичок.

Робота з розвитку зв'язного мовлення учнів на різних етапах засвоєння синтаксичної теорії в ЗЗСО.

Методичні підходи до вивчення пунктуації. Принципи української пунктуації. Структура речення та пунктуація. Інтонація речення та пунктуація. Система розділових знаків, їхні функції. Основні пунктограми української мови. Поняття „авторські розділові знаки”.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА

1. Баландіна Н. Ф. Українська мова. Розвиток ситуативного мовлення: 7–9 класи: навч. посібн. Харків, 2010. 272 с. (Сучасна школа).
2. Бевзенко С. П. Українська діалектологія. Київ: Вища школа, 1980. 244 с.
3. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства: Історія вивчення української мови. Київ: Вища школа, 1991. 231 с.
4. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови: Морфологія. Київ: Либідь, 1993. 334 с.
5. Біляєв О. Лінгводидактика рідної мови: навч.-метод. Посібник. Київ: Генеза, 2005. 180 с.
6. Бодик О. П., Рудакова Т. М. Сучасна українська літературна мова. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія. Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 146 с.
7. Бондар О. І., Карпенко Ю. О., Микитин-Дружинець М. Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія / Навч. посіб. Київ, 2006. 368 с.
8. Вакарюк Л. О., Панцьо С. Є. Українська мова. Морфеміка і словотвір. Тернопіль: Лілея, 1999. 220 с.
9. Вихованець І. Р. Граматика української мови: Синтаксис. Київ: Либідь, 1993. 365 с.
10. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови: Академічна граматики української мови. Київ: „Пульсари”, 2004. 398 с.
11. Голуб Н. Б. Метод проектів на уроці української мови в школі. *Українська мова і література в школі*. 2013. № 8. С. 15–19.
12. Голуб Н. Б. Ситуаційний метод на уроках української мови в школі. *Українська мова і література в школі*. 2013. № 7. С. 18–23.
13. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфонологія. Київ, 1999. 207 с.
14. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / За ред. К. Г. Городенської. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.
15. Демська О. М. Вступ до лексикографії. Київ: Вид. дім „Києво-Могилянська академія”, 2010. 266 с.
16. Демська-Кульчицька О. Фразеологія. Київ: Вид. дім „Києво-Могилянська академія”, 2008. 74 с.
17. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. *Дивослово*. 2004. № 3. С. 76–81. Закон України «Про загальну середню освіту» / Верховна Рада України. Закон від 13.05.1999 № 651–XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
18. Дика Н. М., Огарь Ю. В. Засвоєння лінгвістичних понять учнями ЗНЗ під час вивчення синтаксису. *Молодий вчений*. 2014. № 9. С. 111–114.

19. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Синтаксис. Донецьк: ДонНУ, 2001. 662 с.
20. Іваницька Н. Л. Синтаксис простого речення: Складні випадки аналізу. Київ: Вища школа, 1989. 64 с.
21. Караман С. Методика навчання української мови в гімназії. Київ: Ленвіт, 2000. 272 с.
22. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови: [навч. посіб.]. Київ: Либідь, 1995. 312 с.
23. Клименко Н. Ф. Основи морфеміки сучасної української мови. Київ, 1998. 182 с.
24. Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А., Кислюк Л. П. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2008. 336 с.
25. Когут О. І. Інноваційні технології навчання української мови і літератури. Тернопіль: Астон, 2005. 204 с.
26. Костів О., Сколоздра-Шепітко О. Методика викладання української мови: Навчально-методичний посібник. Для студентів українського відділення філологічного факультету. Львів, 2018. 202 с.
27. Кровицька О. Українська лексикографія: теорія і практика. Львів, 2005. 175 с.
28. Кучерук О. А. Методи навчання української мови в загальноосвітній школі: словникдовідник. Житомир: Рута, 2010. 186 с.
29. Лаврінець О. Я., Симонова К. С., Ярошевич І. А. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія. Київ: Видавничий дім „Києво-Могилянська академія”, 2019. 524 с.
30. Леонова М. В. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Київ: Вища школа, 1983. 260 с.
31. Огієнко. І. Історія української літературної мови. Київ, 2004. 236 с.
32. Плющ М. Я. Граматика української мови: У 2-х ч. Ч. І. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: Підручник. Київ: Вища школа. 2005. 286 с.
33. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
34. Слинько І. І., Гуйванюк Н. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання. Київ: Вища школа, 1994. 670 с.
35. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика: підручник / А. Мойсієнко, О. В. Бас-Кононенко, В. В. Бондаренко та ін. Київ: Знання, 2010. 270 с.
36. Сучасна українська літературна мова / за ред. О. Д. Пономарева. Київ: Либідь, 2005. 488 с.
37. Сучасна українська літературна мова: Підручник / За ред. М. Я. Плющ. Київ: Вища шк., 2006. 430 с.
38. Сучасна українська літературна мова: Синтаксис / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ: Наук. думка, 1972. 511 с.
39. Сучасна українська літературна мова: Фонетика / за заг. ред. І. К. Білодіда.

- Київ: Наукова думка, 1969. 435 с.
40. Тоцька Н. І. Сучасна українська літературна мова: Фонетика, орфоєпія, графіка, орфографія. Київ: Вища школа, 1981. 151 с.
41. Українська мова: Енциклопедія. Київ: Вид-во „Укр. енцикл.” ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.
42. Український правопис. Київ: Наукова думка, 2019. 392 с.
43. Шульжук К. Ф. Синтаксис сучасної української мови. Київ: Альма-матер, 2004. 408 с.
44. Ющук І. П. Українська мова. Київ: Либідь, 2003. 639 с.

ДОДАТКОВА

1. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. Київ: Либідь, 1992. 224 с.
2. Горєцький П. Й. Історія української лексикографії. Київ: Вид-во АН УРСР, 1963. 241 с.
3. Городенська К. Г. Префікси і префіксоїди в українській мові. *Мовознавство*. 1986. № 1. С. 36–41.
4. Грещук В. В. Український відприкметниковий словотвір. Івано-Франківськ: Плай, 1995. 208 с.
5. Гуйванюк Н. В., Агафонова А. М., Шабат-Савка С. Т. Синтаксис неповного речення. Еквіваленти речень: [навчально-методичний посібник]. Чернівці: Рута, 2007. 100 с.
6. Гуцуляк Т. Є. Поділ лексики української мови за походженням: особливості та проблеми вивчення в загальноосвітніх навчальних закладах. *Стратегічні напрями розвитку сучасної української лінгводидактики: монографія / за ред. Е. Палихати, О. Петришиної*. Тернопіль: Підручники і посібники, 2021. С. 116–126.
7. Демченко В. Арго як організаційний елемент повсякденної мови. *Дивослово*. 2010. № 5 (638). С. 34–37.
8. Дзензелівський Й. О. Конспект лекцій з курсу української діалектології: вступні розділи. Ужгород: Ужгород. держ. ун-т, 1966. 100 с.
9. Єрмоленко С. І. Методика навчання лексики та фразеології на засадах лінгводидактичного принципу наступності. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. 2016. № 2 (17). С. 103–109.
10. Ковалик І. І. Про корінь слова та його роль у процесі словотворення. *Українська мова і література в школі*. 1980. № 2. С. 69–72.
11. Кочан І. М., Захлюпана Н. М. Словник-довідник з методики викладання української мови. Друге видання, виправлене і доповнене. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. 306 с.
12. Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А. Словотвірна морфеміка сучасної української літературної мови. Київ, 1998. 162 с.

13. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика. Житомир: Вид-во ЖЖДУ ім. І. Франка, 2011. 420 с.
14. Масенко Л. Т. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір. Київ: Видавничий дім „КМ Академія”, Всеукр. т-во „Просвіта” ім. Тараса Шевченка, 2004. 163 с.
15. Масенко Л. Т. Суржик : між мовою і язиком / 2-ге вид., зі змінами і допов. Київ: Києво-Могилянська академія, 2019. 229 с.
16. Мойсієнко А. Вставні конструкції, що вказують на спосіб об’єктивації думки. *Лінгвістичні студії*. Вип. 2. Ч. 1. Донецьк: ДонНУ, 2003. С. 183–187.
17. Нелюба А. М. Про „словотвірний” статус аббревіатур. *Актуальні проблеми українського словотвору*. Збірник статей. Івано-Франківськ, 2002. С. 131–140.
18. Німчук В. В. Про походження українських діалектів. *Україна: Наука і культура*. Київ, 1993. Вип. 26–27. С. 233–250.
19. Німчук В. В. Проблеми українського правопису ХХ – початку ХХІ ст. Київ: НАН України, Інститут української мови, 2002. 113 с.
20. Новосьолова В. Нові підходи до вивчення слова і його лексичного значення у школі. *Українська мова і література в школі*. 2001. № 6. С. 8–10.
21. Новосьолова В. Особливості уроків вивчення лексикології у 5 класі на компетентнісній основі. *Українська мова і література в школі*. 2014. № 8. С. 31–36.
22. Омельчук С. А. Навчання морфології української мови на засадах дослідницького підходу: теорія і практика: [монографія]. Київ: Генеза, 2014. 368 с.
23. Пентилюк М. І. Особливості технології уроку мови. *Дивослово*. 1998. № 4. С. 16–18.
24. Півторак Г. П. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов. Міфи і правда про трьох братів слов’янських зі „спільної колиски”. Київ: Академія, 2001. 148 с.
25. Полюга Л. Про вторинні кореневі морфеми. *Дивослово*. 1998. № 11. С. 12–13.
26. Симоненкова Л. М., Симоненкова Т. П. Вивчення будови слова. *Українська мова і література в школі*. 1991. № 12. С. 13–16.
27. Сікорська З. Постфікси як службові афікси. *Південний архів. Філологічні науки*: Зб. наук. пр. Вип. XIV. Херсон: Айлант, 2002. С. 236–241.
28. Скурятівський Л. В. Пізнавальні завдання з рідної мови: посібник для вчителя. Київ: Радянська школа, 1987. 368 с.
29. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб. / Колектив авторів за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2015. 320 с.
30. Терлак З. М. Пунктуаційний словник-довідник. Львів: Світ, 2019. 396 с.
31. Ткач Л. О. Українська літературна мова на Буковині в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. Частина 2: Джерела і соціокультурні чинники розвитку.

- Чернівці: Книги–XXI, 2007. 704 с.; Частина 3: Буковинська фразеологія у міжмовних зв'язках та загальноукраїнському контексті. Чернівці: Книги–XXI, 2007. 252 с.
32. Ткаченко Є. М. Українська мова. Пунктуація: правила, вправи, диктанти: навч. посібник. Харків: Консум, 2001. 288 с.
 33. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови: Навчальний посібник Київ: Знання, 2007. 495 с.
 34. Ужченко Т. Г. Дидактичний матеріал з української мови. Лексика і фразеологія: Посібник для вчителя. Київ: „Освіта”, 1992. 224 с.
 35. Усатенко Т. П. Лексична семантика і розвиток мовлення учнів. Київ, 1984. 127 с.
 36. Фурса О. Український молодіжний сленг як динамічний феномен: стан та перспективи дослідження, мовні контакти, галузі сленгу. Київ: Альфа-друк, 2008. 52 с.
 37. Царук О. В. Українська мова серед інших слов'янських мов: етнологічні та граматичні параметри. Дніпропетровськ: Наука та освіта, 1998. 324 с.
 38. Шабат-Савка С. Т., Агафонова А. М. Іменні частини мови: навчально-методичний посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015. 152 с.
 39. Шабат-Савка С. Т., Агафонова А. М. Сучасна українська мова: Лексико-фонетичний та морфемно-словотвірні рівні: [навчально-методичний посібник]. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2009. 104 с.
 40. Шабат-Савка С. Т., Максим'юк О. В., Шатілова Н. О. Пунктуація української мови: [навчальний посібник]. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. 240 с.
 41. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900–1941). Стан і статус. Чернівці: Рута 1998. 208 с.
 42. Шевельов Ю. Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії (1947–1953 рр.). Київ: Темпора, 2012. 664 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Вакарюк Л. О., Панцьо С. Є. Український словотвір у термінах. Словник-довідник. Тернопіль: Джура, 2007. 260 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0004882>
2. Закон України. Про забезпечення функціонування української мови як державної. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19/stru#Stru>
3. Заславська Н. В. Обережно міжмовні омоніми. URL: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine28-20.pdf>
4. Методичні рекомендації щодо викладання української мови в 2021 – 2022 навчальному році. URL: <https://osvita.ua/legislation>.

5. Молодіжний сленг. Короткий список лексичних одиниць молодіжного сленгу. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Молодіжний сленг](https://uk.wikipedia.org/wiki/Молодіжний_сленг).
6. Нова мова. Проект розвитку української мови URL: <http://www.novamova.com.ua/217.html>.
7. Оверчук О. Система вправ із формування лексичної компетентності студентів-філологів під час вивчення курсу „Сучасна українська літературна мова”. URL: <http://http://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/fmoknus/paper/view/240>.
8. Український правопис. Київ: Наук. думка, 2019. 392 с. URL: [https:// mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovl-pravo.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovl-pravo.pdf).
9. Ющук І. П. Практикум з правопису і граматики української мови. Київ: Освіта, 2012. 270 с. URL: <https://ushchuk.files.wordpress.com/2013/09/d196.pdf>

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Місце української літератури в системі дисциплін ЗЗСО.

Періодизація української літератури.

Стан і завдання вивчення української літератури.

Періодизація давньої української літератури.

Розвиток писемності після хрещення Русі-України (988 р.).

Вивчення перекладної та оригінальної літератури княжої доби в ЗЗСО.

Найдавніші рукописні книги Київської Русі (Остромирове Євангеліє, Ізборники Святослава).

Вивчення перекладної літератури Київської Русі в ЗЗСО: Біблія; легенди: про Вавилонську вежу, про Мойсея; притча про блудного сина; Біблія як Святе Письмо й художній текст; українські переклади Біблії (П. Куліш, І. Пулюй, І. Нечуй-Левицький, І. Огієнко, І. Хоменко); звертання до біблійних тем, сюжетів, мотивів, образів в українській літературі.

Притча як жанр у давньому українському письменстві.

Вивчення літописів у ЗЗСО. Літопис як жанр. Літописи як історико-художні твори. «Повість минулих літ».

„**Поученіє Володимира Мономаха**”, **Києво-Печерський патерик** – „золота книга українського письменного Люду” (М. Грушевський).

„**Слово о полку Ігоревім**” – видатна пам’ятка давньої української та світової літератури. Історична основа твору. Переклади й переспіви XIX–XX ст. Питання авторства. Особливості композиції та стилістичних засобів. Образи руських (українських) князів та ідея патріотизму у творі.

Шкільна справа на Україні в XVI–XVIII ст.

Історія українського книгодрукування. Перші друковані книги в Україні.

Іван Величковський, Семен Климовський – видатні діячі української культури.

Вивчення творчості **І. Вишенського** як найвище досягнення українського письменства кінця XVI–поч. XVIII ст. Полемічна література, причини її виникнення.

Етапи розвитку українського віршування XV–XVIII ст.

Зародження і розвиток української шкільної драми (XVI – XVIII ст.).

Зародження і розвиток української інтермедії та вертепної драми (XVII–XVIII ст.).

Історико-мемуарна проза. Вивчення козацьких літописів та „Історії

Русів” в ЗЗСО.

Феофан Прокопович як поет і драматург.

Хотинська війна 1621 р. та її відображення в давній українській літературі.

„Мандрівні дяки” та їх слід у духовному житті українського народу.

Образ Богдана Хмельницького в давній українській літературі.

Ідейно-художня своєрідність і значення гумористичних та сатиричних віршів XVIII ст.

Лірика XVIII ст. Іван Мазепа як поет.

Вивчення творчості **Г. Сковороди** в ЗЗСО. Суспільно-політичні погляди Г. Сковороди, новаторський характер його поезії. Оригінальність байок і притч Г. Сковороди.

Ренесансна та барокова література.

Суспільна й духовна атмосфера в Україні кінця XVIII – першої половини XIX ст. Вітчизняна журналістика й тогочасний літературний процес.

Найвидатніші досягнення українського літературознавства, фольклористики й мовознавчої науки у першій половині XIX ст.

Розвиток стилів і напрямків в українській літературі I пол. XIX ст.

І. П. Котляревський як зачинатель нової української літератури. Вивчення життя та творчості І. Котляревського в ЗЗСО. Творчість І. Котляревського – новий етап у розвитку національного самоусвідомлення. Драматург і театральний діяч.

„Енеїда” **І. Котляревського** як літературно-мистецьке і суспільне явище. Травестія, пародія, бурлеск, алюзія.

Новаторський характер драматургії І. Котляревського.

Розвиток української байки в I пол. XIX ст.

Г. Квітка-Основ'яненко і його роль у розвитку української прози і драматургії I пол. XIX ст. Вивчення повісті Г. Квітки-Основ'яненка в ЗЗСО.

Вивчення літератури українського романтизму в ЗЗСО.

Український романтизм як літературний напрям. Жанрові особливості романтичної поезії I пол. XIX ст. Зв'язок із ідеями Просвітництва, з національним рухом. Осередки романтичного руху на Слобожанщині, Чернігівщині й Полтавщині, у Західній Україні («Руська трійця»). Поети-романтики (Л. Боровиковський, П. Гулак-Артемівський, Є. Гребінка, М. Костомаров, А. Метлинський, В. Забіла, М. Петренко, О. Афанасьєв-Чужбинський, М. Шашкевич.

Значення романтизму для нового етапу розвитку слов'янських

літератур. Романс як літературний жанр.

Значення „Руської трійці” в культурному відродженні на західно-українських землях. Альманах „Русалка Дністровая”.

Творчість Є. Гребінки: байки, проза, лірика (вірш „Човен”).

Творчість М. Гоголя в ЗЗСО. Повість „Тарас Бульба”. Вплив творчості М. Гоголя на розвиток українського письменства.

Життя і творчість Пантелеймона Куліша в ЗЗСО. П. Куліш та його місце в літературному процесі I пол. XIX ст. (поезія, видавнича діяльність). П. Куліш – письменник, перший український професійний літературний критик, перекладач («Біблія», твори В. Шекспіра, Дж. Байрона, Ф. Шиллера), автор підручників для школи, українського правопису («кулішівка»). Роман П. Куліша „Чорна рада”: образи-персонажі, проблематика. Роман, роман-хроніка, історичний роман.

Вивчення постаті Т. Шевченка в ЗЗСО. Життєвий і творчий шлях, періодизація творчості.

Творчість Т. Шевченка 1837–1834 рр.

Вивчення соціально-побутових поем Т. Шевченка раннього періоду творчості у ЗЗСО.

Історична тема у ранній творчості Т. Шевченка («Іван Підкова», «Тарасова ніч»). Поема Т. Шевченка „Гайдамаки”. Основа твору, проблематика.

Драма Т. Шевченка „Назар Стодоля” в контексті української драматургії I пол. XIX ст.

Поеми Т. Шевченка „Сон” і „Кавказ” в ЗЗСО: проблематика, жанрова своєрідність. Гротеск, контраст, умовність.

Поема-містерія Т. Шевченка „Великий льох”. Проблеми виховання нації в посланні „І мертвим, і живим, і ненарожденним...”.

Доля жінки в поемах Т. Шевченка („Катерина”, „Наймичка”, „У нашій раї на землі...”).

Лірика Т. Шевченка періоду „трьох літ”.

Цикл поезій Т. Шевченка „В казематі”.

Ідейно-тематичне і художнє багатство лірики Т. Шевченка періоду заслання.

Проблематика повістей Т. Шевченка.

Творчість Т. Шевченка останніх років. Поеми „Неофіти” та „Юродивий”.

Соціально-філософська поема Т. Шевченка „Марія”.

Біблія в житті Т. Шевченка. Світле пророцтво поета («Ісаія. Глава 35»)
Молитва та псалом як літературні жанри.

Значення творчості Т. Шевченка для утвердження літературної критики
в Україні. „Журнал”.

Досягнення вітчизняного шевченкознавства.

**Журнал „Основа” і розвиток української літератури середини
XIX ст.**

Проблематика роману А. Свидницького „Люборацькі”.

Своєрідність прози О. Стороженка.

Розвиток поезії 50-60-х рр. XIX ст. Проблеми епігонства. І. Франко
про епігонів творчості Т. Шевченка.

Літературна дискусія 70-90-х рр. XIX ст. М. Драгоманов та
Б. Грінченко і їх роль у літературній критиці цього часу.

Мотиви й образи поезії Юрія Федьковича.

Своєрідність прози Юрія Федьковича. Проблематика. Характери.

Творчість С. Воробкевича.

Українська література другої половини XIX ст. в ЗЗСО.

Творчість Марка Вовчка в ЗЗСО. Своєрідність композиції, образи-
характери повісті Марка Вовчка „Інститутка”.

Проблематика „малої прози” Марка Вовчка. „Народні оповідання”.

Реалізм як літературний напрям.

Жанрове розмаїття поезії Л. Глібова.

Ідейно-художня своєрідність поезії С. Руданського.

Новаторський характер поезії 70–90-х рр. XIX ст.

Поезія М. Старицького. Тематика. Проблематика.

Жанрово-тематичне багатство поезії Б. Грінченка.

Мотиви й образи поезії П. Грабовського.

Новаторський характер прози 70–90-х рр.

Проблематика „малої прози” І. Нечуя-Левицького.

Повісті І. Нечуя-Левицького „Микола Джеря” та „Кайдашева сім’я” в
ЗЗСО.

Проблема денаціоналізації в трактуванні І. Нечуя-Левицького.

Історична й художня правда в романах І. Нечуя-Левицького „Князь
Єремія Вишневецький” та „Гетьман Іван Виговський”.

Соціально-побутова повість, реалізм, засоби змалювання комічного.

Проблематика малої прози **Панаса Мирного**.

Проблематика та образи-персонажі повістей Панаса Мирного „Голодна воля” та „Лихо давнє й сьогочаснє”.

Роман Панаса Мирного „Хіба ревуть воли, як ясла повні?..” в ЗЗСО.

Проблематика та образи-персонажі роману Панаса Мирного „Повія”.

Соціально-психологічний роман.

Розвиток прози на західноукраїнських землях у 70–90-х рр. ХІХ ст.

Проблематика творчості **М. Павлика** та **Н. Кобринської**.

Новаторський характер драматургії 70–90-х рр. ХІХ ст. Родина Тобілевичів і розвиток українського театру. „Театр корифеїв”.

Жанрово-тематичне багатство драматургії **М. Старицького**.

Джерела драматургії **М. Кропивницького**. Жанри, проблематика.

Жанрово-тематичне розмаїття драматургії **І. Карпенка-Карого**. Вивчення комедії «Мартин Боруля» в ЗЗСО.

Життєво-творчий шлях **І. Франка** в ЗЗСО. Визначна роль письменника в літературному процесі, в критиці та літературознавстві.

Мотиви й образи збірки І. Франка „З вершин і низин”, як етапного явища в українській літературі. Прочитати напам’ять один з віршів.

Мотиви й образи збірок І. Франка „Зів’яле листя” та „Із днів журби”.

Проблематика, мотиви й образи поетичних збірок І. Франка „Мій ізмарагд”, та „Semper tiro”.

Проблематика та характери „Бориславських оповідань” І. Франка.

Проблематика сатиричних оповідань І. Франка.

Мотиви й образи оповідань І. Франка з життя дітей.

Новаторський характер повісті І. Франка „Борислав сміється”.

Художня трансформація біблійного сюжету в поемі І. Франка „Мойсей”. Значення твору.

Проблематика поеми І. Франка „Іван Вишенський” та її роль у розвитку української історико-біографічної літератури.

Український модернізм початку ХХ ст. „Молода Муза”. Полеміка І. Франка з М. Вороним. Альманах «З-над хмар і з долин», «нова» драма на межі століть.

Вивчення життя і творчості **Лесі Українки** в ЗЗСО.

Основні мотиви лірики Лесі Українки.

Ліро-епічні поеми Лесі Українки.

Драма-феєрія Лесі Українки „Лісова пісня”. Філософська ідея твору, фольклорні джерела, засоби характеротворення.

Неоромантизм, драма-феєрія.

Драматична поема Лесі Українки „Бояриня”. Проблематика і значення твору.

Лірична та гумористично-сатирична поезія **Володимира Самійленка**. Вивчення поетичної творчості **Миколи Вороного** в ЗЗСО. «Блакитна Панна», «Інфанта».

Символізм.

Вивчення поезії Олександра Олеся в ЗЗСО. «З журбою радість обнялась...», «Чари ночі», «О слово рідне! Орле скутий!..», «По дорозі в казку».

Тематичне й жанрове багатство української прози кінця ХІХ – початку ХХ ст.

Жанрово-тематичне багатство прози **Б. Лепкого**.

Вивчення творчості **М. Коцюбинського** в ЗЗСО. Новела «Intermezzo» та повість «Тіні забутих предків».

Психологічна новела, „поезія в прозі”, імпресіонізм.

Життєво-творчий шлях **О. Кобилянської**. Мала проза письменниці. Втвчення «Impromptu phantasie» та «Valse melancholique» в ЗЗСО.

Повість О. Кобилянської „Земля”. Проблематика, характери, значення.

Роман О. Кобилянської „Апостол черні”.

Василь Стефаник – майстер психологічної новели. Вивчення новели В. Стефаніка «Камінний хрест» у ЗЗСО. Експресіонізм

Творчість **Леся Мартовича**. Жанри, проблеми, образи-характери.

Життєво-творчий шлях **Марка Черемшини**.

Творчість **О. Маковея**.

Проза **Степана Васильченка**.

Творчість **Архипа Тесленка**.

Вивчення творчості В. Винниченка в ЗЗСО. Новела „Момент”, науково-фантастичний роман «Сонячна машина».

Літературно-мистецькі організації на Україні 20–30-х рр.

Розмаїття стильових течій в українській літературі 20 – поч. 30-х років і літературна дискусія 1925–1928 рр.

Вивчення творчості **Павла Тичини** в ЗЗСО. Ідейно-стильові особливості, проблематика. «З журбою радість обнялась...», «Чари ночі», «О слово рідне! Орле скутий!..», «По дорозі в казку».

Лірика і поеми **В. Сосюри**. Поема „Мазепа”.

Проблематика і художня своєрідність прози **М. Хвильового**. «Я (Романтика)».

Творчість Остапа Вишні й становлення сатири й гумору. Жанри, образи-характери. «Моя автобіографія», «Письменники», «Сом». Вивчення творчості Остапа Вишні в ЗЗСО.

Творчість Г. Косинки. «Серце», «В житах», «Змовини», «Гармонія», «На золотих богів», «Місячний сміх», «Фавст».

Проблематика прози **В. Підмогильного**. Роман «Місто» в програмі ЗЗСО.

Творчість І. Багряного в ЗЗСО („Сад Гетсиманський”, „Тигролови”).

Повість **У. Самчука** „Марія”. Проблематика, образи-характери.

Драматургія **М. Куліша** в ЗЗСО: жанри, проблеми.

Своєрідність поезії **Є. Плужника**. «Вчись у природи творчого спокою...», «Ніч... а човен – як срібний птах!..»

Історичні умови розвитку літератури 30–50-х років та її загальна характеристика.

О. Довженко – творець жанру кіноповісті. «Щоденник» (періоду війни), «Зачарована Десна» в ЗЗСО.

Розвиток сатирично-гумористичної літератури воєнної і повоєнної доби.

Головні тенденції розвитку прози 1935–1959 років.

Основні тенденції поезії 1935–1959 років.

Життєва основа романістики **М. Стельмаха**.

Твори **М. Бажана** («Гофманова ніч», «Сліпці», «Будівлі», «Нічні концерти»), передбачені програмою ЗЗСО для самостійного прочитання.

Творчість М. Рильського в ЗЗСО («Солодкий світ!..», «У теплі дні збирання винограду»).

П. Тичина, М. Рильський, М. Бажан, М. Зеров – перекладачі й дослідники літературного процесу.

Драматургія 1935–1959 рр. Здобутки й втрати.

Творчість І. Кочерги.

Становлення української історико-біографічної літератури.

Основні досягнення історико-біографічної літератури.

Творчість Ю. Яновського. «Майстер корабля» в ЗЗСО.

Творчість А. Малишка.

Проблематика творчості **О. Гончара**. «Модри Камень».

Історичні романи **П. Загребельного**: проблематика, характери, значення. Твори письменника. Передбачені програмою ЗЗСО для самостійного прочитання («Роксолана», «Я, Богдан (Сповідь у славі)», «Диво»).

Основні тенденції поезії часу війни з фашизмом.

Творчість П. Панча.

Значення мемуарів **Ю. Смолича** для висвітлення літературного процесу ХХ століття.

Тема війни в українській прозі 40–50-х років.

Особливості літературного процесу на Україні кінця 50 – поч. 60-х років.

„Шістдесятники” – митці громадської мужності й новаторського бачення дійсності.

Творчість **Дмитра Павличка** на уроказ в ЗЗСО («Два кольори», І«Я стужився, мила, за тобою...»).

Вивчення творчості **Ліни Костенко** в ЗЗСО.

Творчість **Василя Симоненка**.

Творчість **Василя Стуса** в ЗЗСО.

Творчість **Івана Драча**.

Жанр пісні в українській поезії 50–90-х рр.

Жанрово-стильове розмаїття сучасного літературного процесу.

Українська новела й оповідання 60–90-х рр.

Сатирична та гумористична проза 60–90-х рр.

Твори українських письменників для дітей та юнацтва.

Досягнення української критики та літературознавства.

Письменники Буковини та їх роль у загальнолітературному процесі.

Письменники української діаспори. Юрій Шерех і його „Критика поетичним словом”.

Літературні премії України.

Письменники – лауреати Державної премії України ім. Т. Г. Шевченка.

Літературна періодика України.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА

1. Білоус П. В. Історія української літератури XI–XVIII ст. Київ: ВЦ "Академія", 2009. 424 с.
2. Білоус П. В. Українська література XI–XVIII ст.: Навч. посіб. для самостійної роботи студента. Київ: ВЦ "Академія", 2010. 360 с.
3. Возняк М. Історія української літератури / Упоряд., передм. М. Гнатюка. – 2-ге вид., випр. Львів: Світ, 2012. 872 с.
4. Грушевський М. Історія української літератури: У 6 т., 9 кн. Т. 1–3. Київ: Либідь, 1993.
5. Задорожна Л. Історія української літератури кінця XVIII – 60-х рр. XIX ст. Київ, 2004. / Вид. 2-ге: Київ, 2008.
6. Золоте слово: Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX–XV століть: У 2 кн. / За редакцією В. Яременка; Упоряд. В. Яременко, О. Сліпушко. Київ: „Аконіт”, 2002. Кн. 1. 784 с.; Кн. 2. 784 с.
7. Історія української літератури (перша половина XIX століття) / за ред. І. П. Скрипника. Київ, 1980.
8. Історія української літератури (Перші десятиріччя XIX століття) / за ред. П. П. Хропка. Київ, 1992.
9. Історія української літератури XIX століття (70–90 роки): У 2-х кн. / за ред. О. Д. Гнідан. Київ: Вища школа, 2002.
10. Історія української літератури у 12 томах. Т. 7: Література 809–90-х років XIX століття. Книга перша / Наук. редактор Лариса Мороз. Київ: Наук. думка, 2020. 532 с.
11. Історія української літератури XIX століття: У 2 кн. Кн. 1 / За ред. акад. М. Г. Жулинського. Київ: Либідь, 2005.
12. Історія української літератури: У 12 т. Т. 1: Давня література (X – перша половина XVI ст.). Київ: Наук. думка, 2013. 840 с.
13. Історія української літератури: У 12 т. Т. 2: Давня література (друга половина XVI–XVIII ст.). Київ: Наук. думка, 2014. 840 с.
14. Історія української літератури: У 12 т. Т. 3: Література XIX століття (1800 – 1830). Київ: Наук. думка, 2016. 748 с.
15. Історія української літератури: У 12 т. Т. 4: Тарас Шевченко. Київ: Наук. думка, 2014. 782 с.
16. Ковалів Юрій. Історія української літератури кінця XIX – початку XXI ст.: підручник: У 10 т. Київ: ВЦ „Академія”, 2013. Т. 1, 2.
17. Українська література XVII ст. / Упоряд., приміт. і вступ. стаття В. І. Кречотня; Ред. тому О. В. Мишанич. Київ: Наук. думка, 1987. 608 с.
18. Українська література XVIII ст. / Упоряд., приміт. і вступ. стаття О. В. Мишанича. Київ: Наук. думка, 1983. 694 с.

ДОДАТКОВА

1. Агеєва В. Поетеса зламу століть. Творчість Лесі Українки в постмодерній інтерпретації. Київ: Либідь, 2001. 264 с.
2. Антофійчук В. Нова українська література. Кінець XVIII – перші десятиріччя XIX століття. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. 600 с.
3. Голомб Л. Із спостережень над українською поезією XIX–XX століть: зб. статей. Ужгород: Гражда, 2005. 380 с.
4. Грицак Ярослав. Нарис історії України. Формування модерної нації XIX – XX століття. Київ: Yakaboo publishing, 2019. 654 с.
5. Давня українська література: Хрестоматія / упор. М. М. Сулима. Київ: Рад. школа, 1991.
6. Денисюк І. О. Розвиток української малої прози XIX – поч. XX ст. Львів, 1999.
7. Дзюба І. З криниці літ: У 3 томах. Київ: Видавничий дім „Києво-Могилянська академія”, 2006.
8. Ільницький М. Читаючи, перечитуючи... Літературознавчі статті, портрети, роздуми. Тернопіль: Богдан, 2019. 320 с.
9. Карпіловська Є. А., Тарновецька Л. О. Українська література XI – XVIII ст.: Хрестоматія з коментарями. Чернівці: Прут. 1997.
10. Погрібний А. Літературні явища і з’яви. Київ: Майстерня книги: Оранта, 2009. 688 с.
11. Поліщук Я. І ката, і героя він любив... Михайло Коцюбинський: Літературний портрет. Київ: ВЦ „Академія”, 2010. 302 с.
12. Ткачук М. Наративні моделі українського письменства. Тернопіль: ТНПУ Медобори, 2007. 464 с.
13. Українське слово: Хрестоматія української літератури та літературної критики XX ст.: у 4-х кн. Київ, 1994–1999. Кн. 1–4.
14. Чопик Р. Ессе Номо: Добра звістка від Івана Франка. Львів: Львівське відділення Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, 2001. 232 с.
15. Штонь Г. Романи Михайла Стельмаха. Київ: Наук, думка, 1985. 268 с.
16. Юрій Федькович (1834–1888). Бібліографічний покажчик / Авторі-укладачі О. Гаврилюк, Г. Григорець, О. Новак. Чернівці, 2014. 160с.

Програма розглянута і затверджена на засіданні **кафедри української літератури** (протокол № 11 від 4 квітня 2023 р.)

Завідувач кафедри

доц. Валентин МАЛЬЦЕВ

Програма розглянута і затверджена на засіданні **кафедри сучасної української мови** (протокол № 10 від 10 квітня 2023 р.)

Завідувач кафедри

проф. Світлана ШАБАТ-САВКА

Декан філологічного факультету

проф. Борис БУНЧУК

**КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ
ЗНАНЬ АБІТУРІЄНТІВ НА ФАХОВОМУ ІСПИТІ
З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ**

ЗА ОР „МАГІСТР”

Іспит проводиться в тестовій формі. Абітурієнт отримує індивідуальний варіант тестових завдань, який підібраний комп'ютерною програмою у випадковому порядку та складається із двадцяти запитань. Кожне поставлене питання містить чотири варіанти відповідей, одна з яких правильна. За кожну правильну відповідь студент може отримати максимально 5 балів, що становить 100 балів, до яких додається 100 балів (100+100 балів).

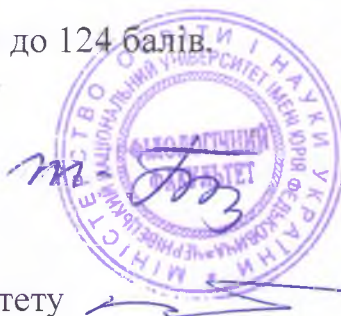
Тестові завдання передбачають перевірку знань з курсу сучасної української мови, з історії української мови та стилістики, з історії української літератури та теорії літератури.

Загальна сума балів, яку студент може отримати на іспиті, складає 200. Оцінку оголошують абітурієнтові прилюдно.

Знання студентів оцінюють за наступними критеріями:

- оцінку „**відмінно**” отримують абітурієнти, які за результатами іспиту набрали від 175 до 200 балів;
- оцінку „**добре**” отримують абітурієнти, які за результатами іспиту набрали від 150 до 174 балів.
- оцінку „**задовільно**” отримують абітурієнти, які за результатами іспиту набрали від 125 до 149 балів.
- оцінку „**незадовільно**” отримують абітурієнти, які за результатами іспиту набрали від 100 до 124 балів.

Голова предметної комісії

доц. Тетяна ГУЦУЛЯК

Декан філологічного факультету

проф. Борис БУНЧУК